

Alexandru DARIE

Despre nesomn, moarte și Giorgio Strehler

Când am decis în sfârșit să scriu despre Giorgio Strehler, m-am gândit cum pot evita cu orice preț ideea de *Recviem*? Și apoi mi-am spus: "De ce? Tocmai aici stă marea lui artă, în această profundă meditație asupra morții. Aici e marele secret, Marea Taină a Teatrului, întregul său *Mister*". Viața, la Strehler, ca la toți marii creatori de teatru din toate timpurile, stă sub semnul morții, iar vitalitatea sa nu este altceva decât acea privire ușor detașată, ușor încețoșată pe care o arunci către înapoi, către ceea ce-ai trăit...

Cea mai celebră carte a lui se numește *Un théâtre pour la mort*. Cartea pe care inegalabilul meu profesor, și mai târziu prieten, Dinu Cernescu, o oferise atât studenților săi, cât și asistentului său de atunci, Silviu Purcărete. O carte evident interzisă în epocă, pe care unii au devorat-o pe sub bancă la orele de socialism științific, iar alții n-au citit-o nici până azi. O carte ale cărei idei nu șocau la prima vedere, dar care se insinuau, sculptându-se singure pe sub țestele noastre, altfel îndoctriinate. Cartea era, în primul rând, o lecție de libertate. Pentru că era profund eclectică și dezorganizată, adunând cu o supremă aristocrație spirituală fragmente de însemnări, desene fugare, zeci de fotografii care

îți tăiau respirația, sute de scrisori către scenograful lui, Peduzzi (Ce extraordinar de aristocratic e să conversezi cu propriul tău scenograf prin scrisori!), și multe, multe alte fragmente de concepții regizorale sau descrieri de vise.

O imensă singurătate transpărea din fiecare pagină. Și o imensă certitudine a nesiguranței sau orgoliului unui artist care își este criticul său suprem și care rămâne imun la "analizele" sau bârfele din cotidiene! Cartea asta, lecție de libertate și tratat asupra luminii și regiei de teatru, înfățișa un Strehler mitic, apostol al lumii occidentale, produs a mii de ani de artă romană sau italiană – perfect intangibil pentru un student cufundat în bezna unei alte lumi, socialiste, estice și întunecate – la care știa că nu va putea ajunge niciodată!

Apoi a venit Decembrie. Decembrie 1989. Și a venit *Poveste de iarnă* și turneul Bulandrei la Milano. Și primul nostru spectacol la Piccolo Teatro. Iar când Giorgio Strehler a intrat în sală și a stat la spectacol în picioare, mai bine de-o oră, privind în întuneric, înconjurat de toți asistenții săi, el care nu suporta să privească teatru mai mult de zece minute, nici măcar propriile sale creații, am știut că se schimbă ceva în viața mea. Că Dumnezeu m-a hărăzit să cobor din lumea în care am avut ghinionul să mă nasc, acum nesocialistă, dar tot estică și întunecată și că, din clipa asta, Strehler a devenit pentru mine Giorgio. Un om care mi-a arătat o inestimabilă prietenie, un om alături de care m-am plimbat, ținându-ne după umăr, lângă care am răs, cu care am comunicat, pe care l-am iubit și care mi-a oferit cel mai mare dar din întreaga mea carieră. Un lucru care bineînțeles că a trecut complet

neobservat la noi și despre care mi-e imens de greu să vorbesc, dar mite să-l mai și pomenesc în interviuri ocazionale: cu câteva luni înainte de a muri, m-a numit "moștenitorul lui, fiul lui spiritual!"

De-atunci nu mai am somn. Pentru că mă pregătesc să înfrunt lucrurile cu care el era de mult obișnuit. Omul care a transformat unul dintre buncărele în care Gestapoul tortura oameni nevinovați, într-unul dintre teatrele-centre spirituale ale Europei, omul care a condus acest teatru timp de patruzeci de ani, care a creat spectacole într-adevăr de referință pentru istoria teatrului (Doamne, cât de mult s-a demonetizat la noi acest cuvânt aplicat oricui, oricărui fitecine!), omul acesta a fost din ce în ce mai hulit, mai constestat, mai urât, pe măsură ce îmbătrânea. Omul acesta, care a trebuit să fugă de groaza fiscalului, refugiindu-se tocmai în Elveția și care venea în fiecare dimineață la repetiție cu mașina de la Zürich la Milano, nu-și mai recunoștea cetățenia italiană. La fel ca Bergman, care s-a refugiat pe o insulă tot din cauza fiscalului, renunțând oficial la cetățenia suedeză, la fel ca atâția alții... Omul acesta, care a făcut din recele și industrialul Milano un loc mai propice teatrului decât a fost vreodată superba Romă, plină de vestigiile, arta și muzeele ei, e acum aproape uitat.

Și-atunci, cum să am somn? Dacă toate astea i s-au întâmplat lui, în plină lume civilizată, cum să mă aștept eu la altceva? Fără geniul lui și în lumea noastră atât de urâtă, de balcanică și de nepăsătoare cu propriii artiști, în care teatrul nu mai e o artă a maselor, dar nu a devenit nici cultură a elitelor, în care critica,

în marea ei majoritate, cântă după ureche, după buget sau după cum se nimerește, în care nu primează decât interesul mărunț și personal și în care nu contează decât banii sau puterea pe care numai ei ți-o pot da, cum să am somn?

Giorgio, sau pentru alții Strehler, cel care ne zâmbeste din bibliotecă, ar trebui să ne fie părinte. Să ne învețe cum să ne prețuim valorile, cum să ne vedem unii altora spectacolele, cum să formăm o adevărată mișcare teatrală, nu numai cum să ne lăudăm cu ea la Festivalul de regie de la Slobozia, de cel de teatru experimental de la Dădârlați, de teatru-dans de la Lehliu-Gară sau mai știu eu de unde. Teatrul românesc este într-adevăr un teatru care, la vârful lui, este extraordinar, însă până acum nu e pomenit niciodată în marile circuite reale ale interesului cultural european, cu excepția festivalurilor internaționale. Lucrul ăsta cu festivalurile, pe care și eu l-am trăit de atâtea ori, mă-ncălzește prea puțin, atât de puțin!

Adevărata acceptare a teatrului românesc va începe când excepționala lui vitalitate va exploda peste tot în țară, când sălile vor fi aici arhipline în tot timpul anului, când va fi răsplătit la adevărata lui valoare, când profesioniștii lui vor putea trăi efectiv din salarii sau contracte și când posturi de televiziune ca Arte, BBC sau TV5 vor da în agendele lor culturale cotidiene că mâine la București are loc premiera cu *Viforul* de Delavrancea la Nottara, *O noapte furtunoasă* la Odeon, sau *Orfanul Zhao* la Piatra-Neamț, de exemplu, în loc de fabuloasa premieră cu piesa *Les Mouches* în regia lui Georges Tresplat la Teatrul Valle-sur-Seine cu celebrul actor Michel Nimeny în rolul principal, de care, nici aici, nici acolo, nimeni n-a auzit și nici nu va auzi vreodată!

